

«Coca-Cola» şu günlere gelip ýetendigi üçin ABŞ-nyň Graždanlyk urşuna borçly

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

"Coca-Cola" şu günlere gelip ýetendigi üçin ABŞ-nyň Graždanlyk urşuna borçly «COCA-COLA» ŞU GÜNLERE GELIP ÝETENDIGI ÜÇIN ABŞ-NYŇ GRAŽDANLYK URŞUNA BORÇLY

Ömrüniň ahyryna çenli başdan geçiren gaýgy-elemlerini kiplatmak üçin öz formulalaryny kämilleşdiren Pemberton dünýäniň iň uly önümleriniň biriniň oýlap tapyjysy hökmünde taryha girdi

Amerikan ilçihanasynyň bolmadyk ýurdunda-da «Coca-Cola» çüýşesine gabat gelip bolýar.

Dünýäde zyýanlydygy bilnip durandygyna garamazdan, bular ýaly işdämen ulanylýan önüm az-azdyr.

Düzüminde doly näme bardygynyň we taýýarlanşynyň üstünde edilýän çekişmeler bireýýäm ýüz ýylyny beýläk geçirdi.

«Coca-Cola» içgisiniň mahabat güýji bilen gidişup biljek başga haryt ýok bolsa gedek.

Kompaniýanyň maliýe çeşmeleri jolsa birnäçe telli-pelli ýurduň ykdysadyýetini kisesinden çykarjak derejede uly.

Jon Pembertonyň «Coca-Cola»-ny nähili oýlap tapandygy baradaky gürrüňe girmezden öň onuň taýýarlanşy baradaky myş-myşlary ýatladaýyn.

«Cola»-nyň kompaniýasyny esaslandyryjy Asa Kendler 1881-nji ýylda Pembertondan awtorlyk hukugyny satyn alandan soň bu önümi çaltlyk bilen edaralaşdyrdy. Ýöne kompaniýany häzirki ýagdaýyna getiren Ernest Wudraffdy.

Irki döwür kola mahabaty

Mundan öň edilmedik mahabat çäreleri bilen iň çola amerikan obasyna çenli «Coca-Cola» aralaşdy.

Wudraff bu içginiň formulasyny aýratyn ygtybarly kassada saklapdyr.

Muňa laýyklyda kompaniýanyň hil syýasatynyň bähbidi üçin bu formulany diňe iki adam bilipdir we olar birem iki bolup gezelenje çykmandyr. Eger bularyň biri ölse, oruntutar saýlanypdyr we döp dowam etdirilipdir.

Bu aýdylýan formula häzir halk köpçüligine açyk ýagdaýda Atlantada görkezilýär.

Formulanyň hemmelere mälim bolmagy-da bize bu legendanyňam «Coca-Colanyň» mahabat strategiýasyndan başga zat däldigini görkezýär.

Käbir komplimasiýa teoretikleri bolsa formulanyň beýlekin dereje syr bolmagyny oýlap tapylyş görnüşindäki käbir kemçilikler bilen düşündirýär.

Amerikan graždanlyk urşy

• **Graždanlyk urşy we «Coca-Cola»-nyň döreýşi**

Täze materigiň açylmagy bilen amerikan garaýagyzlary materige zynjyrlara baglanan ýagdaýda getirildi.

XVII asyra gelinende häzirki Günorta diýilýän ABŞ-nyň ekin meýdanladynda işçi güýji köplenç garaýagyz afrikaly gullara

esaslanýardy.

XVIII asyryň başlarynda Günortaly akýagyzlaryň gullara eýeçilik etme boýunça hak-hukuklaey kanunlar esasyňa kepillendirilipdi.

Bu kanunlar esasynda akýagyklar gullaryny jezalandyryp, satyp we hatda islese öldürübem bilýärdi.

1705-nji ýyldaky meşhur Wirjiniýa kanunyna laýyklykda hiç bir akýagyzy eýeçiligindäki garaýagyzy guluna garşy eden jenaýatyndan jogapkärçilige çekilmeýärdi.

1808-nji ýyla gelinende gul söwdasy gadagan edilenem bolsa, gul saklamak kanun esasynda kepillendirilendi.

Ýohsam bolmasa, her amerikanyň buýsanyp aýdýan «Garaşsyzlyk deklarasiýasy» 1776-njy ýylda Tomas Jefferson tarapyndan ýazylan deklarasiýada gönüden-göni ähli adamlaryň deňdigi ýazylypdy:

«Ähli adamlar deň ýaradylandyr. Özlerini ýaradan Hudaýyň bagyş eden käbir eldegrilmesi' hak-hukuklaryna eýedir. Adamyň ýaşamaga, azatlyga we bagtly durmuşa bolan ymtlyşy-da şu hak-hukuklaryň arasyndadyr».

Gulçulyk aýratynam demirgazyk şatlarda ýazgarylýan ýagdaý bolsa-da, ýurduň içinde syýasy konflikt çykar gorkusy bu düzgüniň açyk tankydynyň edilmegine päsgel berýärdi.

Gul saklamagyň ahlak tarapy ilkinji gezek 1858-nji ýyllaryň başynda ymykly jedeli ara alnyp jedelleşilmäge başlandy. Meseläniň iň tutanýerli synçysy heniz diňe senator bolan Awraam Linkolndy.

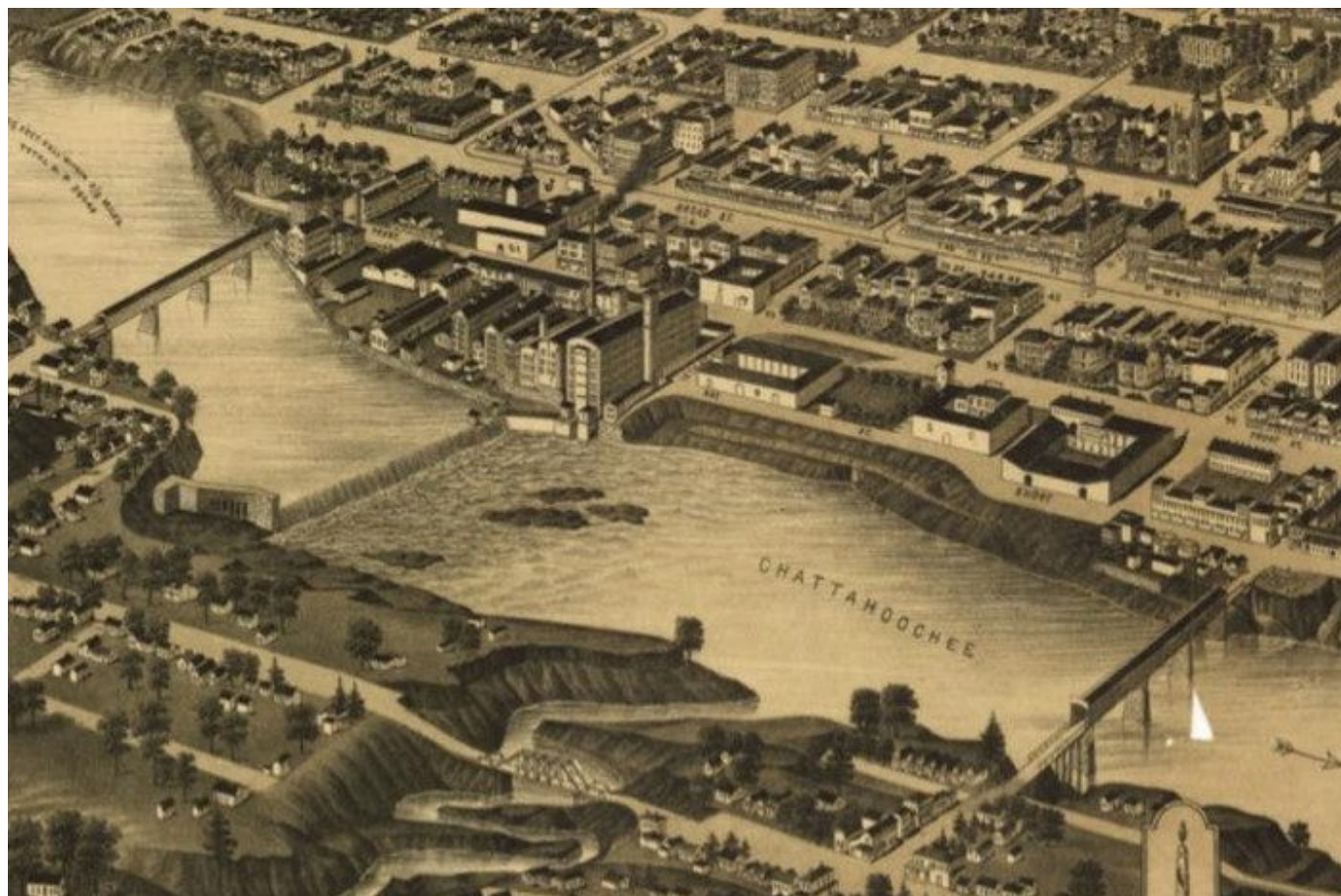
Gul eýeçilik düzgüniniň ABŞ-nyň dinamikalaryna zyýan berýändigini aýdýan senator şeýle diýýärdi:

«Öz içinde ikä bölünen öýi saklap bolmagar. Bu döwletiň adamlarynyň ýarsynyň gul, ýarsynyň azat bolup galmagyna mundan artyk çydap bilmejekdigine ynanýaryn».

Linkolnyň prezident bolaryna kän wagt geçmänkä uruş ABŞ-ny gurşap aldy.

Pemberton ýaş aptekar (dermanhanaçy) hökmünde urşa gatnaşdy.

Pemberton gul eýeçiliginiň tarapyň tutýan konfederasiýa goşunynda gulluk edýän ofiserdi.

Pembertonyň ýaralanan 14-nji köprüsi

Kolumbus söweşinde alan ýarasy «Cola»-nyň oýlap tapyjysyny agyrylaryny aýyrmak üçin morfine garaşly ýagdaýa getiripdi. Ol sirop görnüşinde taýýarlan ilkinji derman kolanyňam atasydy. Ýöne käbir barlagçylar bu siropda kokain bilen şoňa meňzeş maddalaryň bardygyny öňe sürýärdi.

Gepiň keltesi, Pembertonyň taýýarlan siroby soňabaka seýreltme we şekerlendirme ýaly käbir üýtgeşmelerden soň häzirki görnüşine getirilipdir.

Kolanyň oýlap tapyjysy bolsa aňgazan düwnüginde aradan çykanda bary-ýogy 57 ýaşapdyr.

Pembertontň hatyrasyna goýlan ýadygärlik ýazgysy

Ömrüniň ahyryna çenli çeken dert-yzalaryny kiharlatmak üçin öz formulalaryny kämilleşdiren Pemberton dünýäniň iň uly önümleriniň biriniň oýlap tapyjysy hökmünde taryha girdi.

Sekuntda on müňe golaý kola çüýşesi açylýan dünýäde bu içgi ýurdumyza 1964-nji ýylda aralaşdy.

Her ýyl Türkiýede bu içginiň saglyga ýetirýän täsiri, mahabat strategiýasy, syýasy güýji barada ylmy barlaglar geçirilip, makalalar ýazylýar.

Mehmet MAZLUM ÇELIK.

@MMazlumcel

celikmehmedmazlum@gmail.com

Anna, 22.09.2023 ý. Taryhy makalalar